

побутової культури, оскільки в її основі – глибока і всеперемагаюча любов (материнська і батьківська), до дітей, шанобливе ставлення до бабусі і дідуся, інших родичів, специфічне, у відповідності з традиційним розумінням українцями краси і затишку, оформлення хати (кімнати, квартири), садиби тощо. Український народ має свої національні пріоритети, які стали загальнолюдськими надбаннями. Здобутки рідного народу у різноманітних галузях життя і діяльності мають займати найвищий статус у змісті освіти і виховання.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-метод. Посібник / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Калуська Л.В. Родинне сонце коло. Методичний poradник до роботи з батьками / Л. В. Калуська. – Харків: Видавництво «Ранок-НТ», 2008.- 140 с.
3. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: навч.-методичн. посібн / Н.В. Лисенко, Н.І. Кирста. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 208 с.
4. Педагогічний словник / за ред. Ярмаченка М. Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
5. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. – Івано-Франківськ, 1996, – 180 с.
6. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посібник / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 511 с.

Л. Старовойт,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Особливої актуальності на сучасному етапі становлення нашої держави набувають проблеми формування творчої особистості. Сьогодення відчуває гостру потребу у творчих, енергійних, активних особистостях, які вміють самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймають сміливі, нестандартні рішення. Тому проблема творчого розвитку дитини займає одне з провідних місць у системі освіти.

Творча діяльність розвиває почуття дитини. Під час творчої діяльності дитина переживає цілу гаму позитивних емоцій як від процесу, так і від отриманого результату. Творча діяльність сприяє більш оптимальному та

інтенсивному розвитку вищих психічних функцій: пам'яті, мислення, сприймання, уваги, уяви. І цілком слушно постають питання про те, як розкрити творчі потенційні сили дитини, як їх розвивати, створивши систему, методику творчого розвитку дитини у процесі трудового навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творча діяльність синтезує психологічний і споглядальний аспекти. Г.Кершенштейнер вважав творчу діяльність дітей спонтанним процесом, який не залежить від умов життя, навчання та виховання. Цю точку зору підтримував Р.Томлінсон і наголошував, що дитяча творчість, має бути залишена сама на себе і ізольована від впливу зразків “дорослого” мистецтва. Р.Арнхейм також висловлювався проти навмисного втручання вчителя у творчий процес дитини.

Ми схилиємось до думки, що необхідною реальною основою збудження творчої активності учня у процесі трудового навчання є поєднання репродукції (відтворення) та творчості. В.Роменець вважає, що репродуктивний елемент навчання становить “ремісничу” основу, це дає можливість працювати як у мистецькому, так і в технічному напрямках.

П.Підкасистий стверджував, що змістом творчої роботи є осмислення проблеми, припущення про можливість відкриття невідомого в непізнаній сфері або принципово нового знання про певні явища. На нашу думку, уроки трудового навчання мають унікальну можливість для формування у дітей художньо-естетичної оцінки об'єктів та явищ дійсності та залучення їх до створення естетично значущих предметів середовища. Ми схилиємось до думки В.Щербакова, що творча діяльність дитини – явище, в якому розкривається сутність, вирішуються різні завдання. Дитяче мистецтво починається там, де починаються естетичні оцінки дійсності, що сприймається.

Мета статті полягає у виокремленні та розкритті основних психолого-педагогічних передумов, що забезпечують творчий розвиток дитини у процесі трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Творча діяльність на заняттях з трудового навчання розвиває особистість дитини. Створюючи вироби, вона відображає в них власне розуміння життєвих цінностей, осмислює їх, пронизується їх значущістю та глибиною. Творча діяльність розвиває естетичні почуття дитини, формує художньо-творче сприймання навколишнього світу, оцінку прекрасного.

Майбутньому педагогу варто пам'ятати, що на ранніх етапах життя дитина виховується під впливом того середовища, яке для неї організували дорослі, пізніше цей вплив так чи інакше усвідомлюється, дитина починає ніби приміряти до речей усвідомлені норми. У певній ситуації ці норми можуть мати

спотворений характер: річ цінується не за її зручність, красу чи виразність, а за престижність тощо. Шкода, але на сучасних дітей значною мірою впливає явище “фетишизму речей”, що завжди пов’язано з недостатнім творчим розвитком дитини.

Ця проблема залишається актуальною, хоча завдяки зусиллям багатьох педагогів, художників, учених у наше життя входить все більше вишуканих, виразних речей. Діти дізнаються про народні художні промисли, про майстрів, які з давніх часів вносили красу в повсякденне життя. Але проблема навчання та виховання дитини, яка уміє у повсякденному житті організувати навколо себе по-справжньому гармонійне середовище, відчутти його духовний вплив, не тільки не вирішується поки що у масовій педагогічній практиці, але, по суті, тільки починає нами усвідомлюватись. І саме зараз стає зрозуміло, що в цій роботі школа вже не може обійтись тими засобами, якими вона користується сьогодні. Саме життя підводить нас до того, що необхідний перехід до нового якісного рівня викладання низки традиційних дисциплін. Передусім йдеться про уроки трудового навчання. Можливості даного курсу дуже великі, але використовуються вони не в повному обсязі. Основна причина полягає в тому, що ми знайомимо дітей на уроках трудового навчання (технології) лише з технікою виконання того чи іншого виробу і не вчимо їх створювати світ естетично значущих речей, світ, у якому нам зручно, в якому ми живемо зі своїми друзями, рідними, через який виражаємо свої почуття, не створюємо належних умов для сприймання та художньої оцінки творів мистецтва.

Розкриваючи зміст творчої роботи на уроках трудового навчання (технології) у початковій школі, педагогу слід пам’ятати, що творчий характер діяльності передбачає виникнення і розвиток задуму, адже дитина не просто переносить те, що запам’ятала, – у неї виникають переживання у зв’язку з цим предметом, певне ставлення до нього. Єдине уявлення містить у собі те, що сприймається у різний час при різних обставинах. З усього цього створюється образ, який дитина висловлює за допомогою зображувальних засобів.

Ми погоджуємось з думкою, що на відміну від відчуттів, в яких відображаються окремі властивості подразника, сприймання відображає предмет в цілому, в сукупності його властивостей. При цьому сприймання представляє собою якісно новий рівень чуттєвого пізнання із притаманними йому особливостями, а не є лише сумою окремих відчуттів. Найбільш важливими особливостями сприймання є предметність, структурність, цілісність, осмисленість, константність [4].

Набутий досвід сприймань, образи уявлення, знання, зафіксовані в слові, включаючись у сприймання, дають можливість формувати цілісний образ

об'єкта у результаті виділення тільки деяких його властивостей і елементів. У процесі створення образу сприймання бере участь також мислення. Без мислення сприймання не здатне відбити конкретну цілісність предмета. Осмислення спрямовує формування образу. В осмисленому, “думаючому” сприйманні велику роль відіграють місце і значення того або іншого об'єкта в житті дитини [3]. Справа в тому, що молодших школяр пізнає світ у процесі практичної діяльності. Практика формує суб'єктивний образ сприймання, впливаючи на його зміст. Це виявляється насамперед у тому, що в сприйманні відображаються й осмислюються сторони дійсності, які мають те або інше практичне значення як для людства в цілому, так і для конкретної дитини.

Зазначимо, що сприймання творів мистецтва може мати різний ступінь складності і повноти. Багато тут залежить від того, хто сприймає, від його готовності чи неготовності до такої діяльності, від факторів впливу на сам процес сприймання творів мистецтва, психологічний вплив на збагачення духовного світу дитини, визначається особливостями її естетичного досвіду, колом її інтересів тощо. Неадекватне ставлення до мистецьких творів пояснюється недостатнім художнім розвитком особистості, воно виникає через те, що не була по-справжньому пережита насолода під час спілкування з твором мистецтва.

Дослідники Н.Вітковська, Д.Джола і А.Щербо наголошують, що образне мислення є необхідною складовою творчості. Значення образного мислення є незаперечним для розвитку загальних розумових здібностей, хоча активний розвиток понятійного мислення у процесі засвоєння навчального матеріалу не завжди зумовлює розвиток образного бачення. Адже крім спільних процесів аналізу, синтезу, абстрагування образне мислення потребує спостережливості, розвинутої уяви, тонкої чутливості та інших психічних явищ, що забезпечують асоціювання [1, 13-14].

Учитель має опиратись на те, що характерною ознакою мислення дітей є здатність до оперування цілісними художніми образами, тому саме у молодшому шкільному віці вони мають зрозуміти, що все у світі пов'язано та взаємозумовлено. Оскільки психологічні дослідження довели, що художньо-образне мислення є багатофункціональним, то успішна організація творчої роботи з використанням образно-асоціативної його частини ефективніше відбувається в процесі взаємодії різних видів мистецтв.

Підбираючи методи розвитку творчого мислення молодших школярів у процесі трудового навчання (технології), важливо враховувати особливості психіки, своєрідність пізнавальної та емоційної сфер дітей цього віку. Тому вчителю варто пам'ятати про те, що необхідно: вдало організувати

спостереження за об'єктом, процесом, явищем, потрібно акцентувати увагу дітей на суттєвому, новому, тому, що робить роботу оригінальною; стимулювати творчу уяву дитини, допомогти зрозуміти побачене, почуте, пережите, допомогти віднайти зв'язки, відношення між явищами та предметами, і тим самим закласти основи творчого мислення; розвивати потребу у творчості, створити атмосферу престижності творчого процесу; підтримувати позитивні емоції у дитини, дозволити дитині отримати почуття задоволення від власних досягнень, від власної творчої праці; виховувати вольові риси характеру, адже у творчому процесі, а зокрема у творчому мисленні, важливу роль відіграють такі вольові риси характеру як самостійність, сміливість, наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, здатність піти на ризик; практична діяльність на уроках трудового навчання повинна містити елементи творчості для того, щоб здатність до творчого мислення не залишалася лише в пасивному стані, адже щоб отримати певні результати, потрібен постійний стимул, двигун, котрий буде активізувати творчість.

Висновки. Таким чином, важко переоцінити роль уроків трудового навчання, що здійснюються в руслі творчого мислення та сприймання. У процесі трудової діяльності в дитини активно розвивається творче мислення. Цьому сприяє те, що в процесі праці учень повинен чітко уявити собі результат роботи. Але слід пам'ятати про те, що праця не завжди активно розвиває здібності дитини. Робота, яка виконується за інструкцією, в якій досить детально розписано увесь трудовий процес, мало розвиває творче мислення молодшого школяра. Учень має навчитись втілювати в художньому образі не просто предмет або явище, а своє розуміння, своє ставлення до нього, адже художній образ є єдністю об'єктивного і суб'єктивного, суцього і бажаного, реального й ідеального.

Література

1. Витковская Н. С. Формирование эстетической культуры младших школьников : из опыта работы / Н. С. Витковская, А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. – К. : Радянська школа, 1985. – 134 с.
2. Ліхницька Л. М. Старовойт Л.В., Бровчак Л.С. Особливості пізнання простору й часу в дошкільному віці як передумова успішного навчання дитини у школі // Науковий журнал “Молодий вчений”. - №5.2, 2019. – С. 110-115
3. Мелик-Пашаев А. А. Об источнике способности человека к художественному творчеству / А. А. Мелик-Пашаев // Вопросы психологии. – 1998. – № 1. – С. 76-83.
4. Роменець В. А. Психологія творчості : навчальний посібник. для студентів вищих навчальних закладів / В. А. Роменець. – К. : Либідь, 2001. – 286 с.